

Ю. М. ДЕБРИНЮК¹, Л. І. КОПІЙ², П. П. ПРИДКА³

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ ТИПІВ ЛІСУ НА ТЕРИТОРІЇ ДЕРЖЛІСФОНДУ СТРАДЧІВСЬКОГО НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО ЛІСОКОМБІНАТУ

Наведено уточнений реєстр типів лісу в держлісфонді Страдчівського навчально-виробничого лісокомбінату Львівської області, подано їхні характеристики на основі натурних обстежень. Вивчено поширення типів лісу в межах лісництв підприємства та подано рекомендації щодо віднесення насаджень до тих чи інших типів лісу. Встановлено, що в умовах свіжих та вологих дубово-соснових суборів зростає значна кількість соснових насаджень без участі дуба звичайного. В багатьох випадках він випав зі складу, не витримавши конкуренції з сосною. Тому під час проектування лісокультурних заходів можна рекомендувати поряд з дубом звичайним вводити дуб північний, який в умовах суборів відзначається доброю стійкістю та продуктивністю. Для підвищення продуктивності лісових площ підприємства на обмеженій території держлісфонду (до 10 %) на місці низькопродуктивних малоцінних насаджень в умовах сугрудів і грудів доцільно створювати плантаційні лісові культури з обортом рубання в 40-70 років залежно від культивованої породи.

Ключові слова: типи лісу, стан лісових угідь, Страдчівський навчально-виробничий лісокомбінат, дуб звичайний, дуб червоний, продуктивність лісових угідь, плантаційні лісові культури.

¹ **Юрій Михайлович ДЕБРИНЮК** – дійсний член ЛАН України, академік-секретар ЛАН України, доктор сільськогосподарських наук, професор, Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна. Тел.: 067-195-78-36. E-mail: debryniuk_ju@ukr.net

² **Леонід Іванович КОПІЙ** – дійсний член ЛАН України, доктор сільськогосподарських наук, професор, Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна. Тел.: 067-750-34-66. E-mail: kop1@maik.ru

³ **Петро Павлович ПРИДКА** – лісничий Великопільського лісництва Страдчівського навчально-виробничого лісокомбінату, Національний лісотехнічний університет України, с.м.т. Івано-Франкове, Україна. Тел.: 096-279-76-17

Регіон Розточчя, на території якого розміщений держлісфонд Страдчівського навчально-виробничого лісокомбінату, належить до лісотипологічної області сирого груду 4д, для якої характерний більш вологий клімат порівняно з іншими районами Подільської височини. У Розточчя-Опільському лісотипологічному районі виділено 27 типів лісу [8]. Відзначено [4, 8, 9], що лише тут формуються корінні буково-соснові насадження в суборах і сугрудах.

Лісівничо-таксаційна характеристика насаджень Розточчя стосовно типів лісорослинних умов і типів лісу, а також історичні, кліматичні та геоморфологічні характеристики території подані в наших попередніх роботах [5, 6, 7].

Аналіз виділених типів лісу після проведення останніх лісовпорядкувальних робіт (2007 р.), реконструктивних обстежень низки ділянок держлісфонду Страдчівського НВЛК, вивчення складу природних та штучно створених насаджень показав, що в окремих випадках було порушено типологічний підхід під час виділення типів лісу, до таксаційних описів внесені індекси неіснуючих типів лісу, а для низки насаджень типи лісу визначені неправильно.

Метою нашого дослідження було уточнення реєстру типів лісу в держлісфонді Страдчівського НВЛК, подання їх характеристики на основі натурних обстежень, вивчення поширення типів лісу в межах лісництва підприємства та надання рекомендацій щодо віднесення насаджень до тих чи інших типів лісу.

Дослідження виконували згідно з існуючим положенням в лісівництві [1, 10]. Поширеність типів лісу визначали за шкалою, поданою в роботі [9]. Реєстр і поширення типів лісу підприємства наведені в табл. 1.

Табл. 1. Реєстр і поширення типів лісу на території Страдчівського НВЛК

Назва типу лісу	Індекс типів лісу згідно з таксаційним описом 2007 р.	Уточнений індекс типу лісу	Площа типу лісу за даними лісовпорядкування 2007 р., га/%
1	2	3	4
Свіжий сосновий бір	A ₂ -C	A ₂ -C	3,7/0,1
Свіжий дубово-сосновий субір	B ₂ -дC	B ₂ -дC	227,9/3,5
Свіжий буково-сосновий субір	B ₂ -бкC	B ₂ -бкC	1,2/-
Вологий дубово-сосновий субір	B ₃ -дC	B ₃ -дC	12,5/0,2
Сирий дубово-сосновий субір	B ₄ -дC	B ₄ -дC	4,2/0,1
Всього			249,5/3,9
Свіжий дубово-грабово-сосновий сугруд	C ₂ -г-дC	C ₂ -д-гC	1639,4/25,6
Свіжа сосново-грабова судіброва	C ₂ -г-сД, C ₂ -гД	C ₂ -с-гД	470,9/7,4
Свіжа сосново-грабова субучина	C ₂ -бкC; C ₂ -г-бкC; C ₂ -д-ГБк; C ₂ -гБк; C ₂ -с-ГБк	C ₂ -с-гБк	1126,4/17,6
Вологий дубово-грабово-сосновий сугруд	C ₃ -г-дC	C ₃ -д-гC	541,0/8,5
Волога сосново-грабова судіброва	C ₃ -г-сД	C ₃ -с-гД	620,4/9,7

1	2	3	4
Волога сосново-грабова субучина	C ₃ -бкC; C ₃ -гБк; C ₃ -д-ГБк	C ₃ -с-гБк	44,5/0,7
Сира сувільшина	C ₄ -Влч	C ₄ -Влч	70,2/1,1
Сира сосново-грабова судіброва	C ₄ -д-гC	C ₄ -с-гД	14,0/0,2
Всього			4526,8/70,8
Свіжа грабова діброва	D ₂ -гД	D ₂ -гД	132,0/2,1
Свіжа буково-грабова діброва	D ₂ -бкД; D ₂ -г-бкД	D ₂ -бк-гД	35,6/0,6
Свіжа грабова бучина	D ₂ -д-ГБк	D ₂ -гБк	1240,9/19,4
Волога грабова діброва	D ₃ -гД	D ₃ -гД	41,1/0,6
Волога буково-грабова діброва	D ₃ -бкД	D ₃ -бк-гД	36,7/0,6
Волога грабова бучина	D ₃ -д-ГБк	D ₃ -гБк	129,3/2,0
Всього			1615,6/25,3
Разом			6391,9/100,0

Бори на території підприємства поширені фрагментарно на дерново-слабопідзолистих піщаних ґрунтах і представлені *свіжим сосновим бором* (A₂-C) з чистими сосновими деревостанами III класу бонітету та відносною повнотою 0,6 (табл. 2). Тип лісу представлений лише трьома деревостанами – молодим (4 р.), середньовіковим (64 р.) та пристигаючим (90 р.) на території держлісфонду Страдчівського лісництва.

Табл. 2. Поширення борових і суборових типів лісу

Назва лісництва	Індекси типів лісу					
	A ₂ -C	B ₂ -дC	B ₂ -бкC	B ₃ -дC	B ₄ -дC	Разом
Великопільське лісництво	-	<u>65,2</u> 1,0	-	<u>0,3</u> -	-	<u>65,5</u> 1,0
Лелехівське лісництво	-	<u>28,6</u> 0,4	-	<u>4,0</u> -	<u>1,2</u> -	<u>33,8</u> 0,4
Страдчівське лісництво	<u>3,7</u> 0,1	<u>134,1</u> 2,1	<u>1,2</u> -	<u>8,2</u> 0,2	<u>3,0</u> 0,1	<u>150,2</u> 2,5
Всього	<u>3,7</u> 0,1	<u>227,9</u> 3,5	<u>1,2</u> -	<u>12,5</u> 0,2	<u>4,2</u> 0,1	<u>249,5</u> 3,9

Субори є середньо поширеними на території підприємства і представлені чотирма типами лісу. Найтипівішим тут є *свіжий дубово-сосновий субір* (B₂-дC), насадження якого сформувалися на дерново-слабопідзолистих глинисто-піщаних ґрунтах. Деревостани представлені сосною звичайною II-I (Ia) бонітету в першому ярусі, іноді з домішкою берези пониклої. У другому ярусі росте дуб звичайний IV (III) бонітету. Участь дуба у складі є незначною (переважно до 10 %), в низці випадків в цьому типі лісу формуються чисті соснові насадження переважно штучного походження.

Хоча продуктивність і товарність дуба звичайного в умовах B₂-дC є невисокими, листяна порода відіграє позитивну меліоративну роль, тому під час запровадження лісокультурних заходів участь дуба в початковому складі лісових культур обов'язкова. Збереглося понад десять лісостанів у цьому типі лісу, вік яких перевищує 100 років. Переважний склад – 10C₃+Д₃.

Варто також зазначити, що в складі насаджень (навіть і 100-115-річного віку), віднесених до цього типу лісу, в багатьох випадках трапляється бук лісовий переважно III класу бонітету. Такі насадження варто віднести до іншого типу лісу, який характерний лише

для Розточчя, і де бук лісовий є корінною породою. Характеристику цього типу лісу подаємо нижче.

Свіжий буково-сосновий субір (В₂-бкС) на території Українського Розточчя поширений фрагментарно [4] і сформований на дерново-слабопідзолистих глинисто-піщаних ґрунтах з вапняковими вклученнями. На території Страдчівського НВЛК внаслідок лісовпорядкування відзначено лише одне 73-річне буково-соснове насадження (8Сз2Бк), віднесене до цього типу лісу. Перший ярус займає сосна звичайна I бонітету (можлива домішка берези та осики), другий – бук лісовий III(IV) бонітету (можлива домішка дуба звичайного).

Однак, під час проведення рекогносцирувальних обстежень ми встановили, що до цього типу лісу слід віднести ще 14 насаджень, які помилково віднесені до типу лісу В₂-дС в межах держлісфонду Страдчівського лісництва. Здебільшого – це пристигаючі та стиглі соснові насадження за участю сосни звичайної, бука лісового, дуба звичайного, берези пониклої.

Іншу частину насаджень (23 шт.), яка помилково віднесена лісовпорядкуванням до свіжого дубово-соснового субору, варто віднести до свіжих сугрудів. У складі цих деревостанів, поряд з сосною, буком та дубом наявні граб, явір та липа, які не ростуть в суборових умовах.

Вологий дубово-сосновий субір (В₃-дС) дуже рідкісний на території підприємства, займаючи площу дещо більше 12 га. Ґрунти такі ж, як і в типі В₂-дС, але з ознаками глеюватості. Перший ярус займає сосна звичайна I (II) бонітету з домішкою берези пониклої та осики, другий – дуб звичайний III (IV) бонітету з домішкою вільхи чорної. Іноді участь вільхи у складі насаджень займає 30 %. Корінним насадженням природного походження можна вважати деревостан складу 7Сз1Дз1Бп1Влч 100-річного віку на території держлісфонду Страдчівського лісництва. Із похідних насаджень варто відзначити чисті сосняки.

В умовах В₃ позиції дуба значно міцніші, ніж у свіжих суборах, краща його якість та інтенсивніший ріст, тому участь цієї породи у складі насадження під час проектування і проведення лісокультурних заходів обов'язкова.

Сирий дубово-сосновий субір (В₄-дС) на території Львівської області виділив А.М. Гаврусевич [2, 3]. Здійснивши аналіз складу насаджень на території Страдчівського НВЛК в умовах сирого субору на площі 4,2 га, ми виявили у складі сосну, березу, дуба, рідше – вільху чорну. Тому, на наш погляд, назва типу лісу – сирий березово-сосновий субір (В₄-бС) для Розточчя-Опілля, як це пропонують інші дослідники [8, 9], невдалий. Дуб у сирих суборах Розточчя є кліматичною домішкою.

На території підприємства зафіксовано лише три насадження в умовах сирого субору віком 90-105-річного віку III-IV бонітету, відносно повнотою 0,5-0,6 та усередненим складом 8Сз1Бп1Дзв + Влч.

Сугруди є найпоширенішим типом лісорослинних умов на території підприємства, займаючи майже 71 % площі або понад 4,5 тис. га. У межах типу лісорослинних умов сформувалося вісім типів лісу (табл. 3).

Свіжий дубово-грабово-сосновий сугруд (С₂-д-гС) найпоширеніший на території Страдчівського НВЛК, займаючи площу більше як 1,6 тис. га (див. табл. 1).

Деревостани типу лісу дво- або триярусні: в першому – сосна звичайна Ia (Ib) бонітету з домішкою берези пониклої та осики, у другому – дуб звичайний III бонітету з домішкою граба, клена гостролистого, явора, у третьому – граб звичайний. За високої повноти другого (грабового) ярусу дуб може бути відсутнім і тоді насадження формується як двоярусне. Участь дуба в складі деревостанів – переважно 10-20 %, рідко – 30-40 %. Зростаючи на дерново-слабо- або середньопідзолистих супіщаних ґрунтах, підстелених флювіо-гляціальними супіщаними відкладами, сосна тут відзначається найвищою продуктивністю, товарністю та стійкістю. У зв'язку з цим, участь породи в складі деревостану цього типу лісу повинна бути на рівні 60-70 %.

У держлісфонді підприємства, особливо Страдчівського та Лелехівського лісництв, є багато корінних насаджень природного походження віком 100-140 років. Вони характеризуються такими середніми показниками: склад – 7-9Сз1-3Дз1-2Г + Бк, Яв, Ял, Бп, Клг, бонітет – I, повнота 0,6-0,7. Із похідних насаджень трапляються дубняки, сосняки та модринники.

Свіжа сосново-грабова судіброва (С₂-с-гД) має середню поширеність (7,4 %) на території держлісфонду підприємства. Насадження типу лісу сформувалися на дерново-слабопідзолистих супіщаних або глинисто-піщаних ґрунтах з прошарками суглинків та супісків. Перший ярус корінних насаджень займає сосна звичайна Ia (I) бонітету, другий – дуб звичайний II-III бонітету з домішкою граба, черешні, клена, явора, липи, третій – граб звичайний. У цьому типі лісу дуб іноді може входити верхівками в перший ярус деревостану.

Участь дуба в складі корінних насаджень становить в середньому 60-80, сосни – 20-30, граба та інших порід – до 10 %. Зокрема, насадження такого складу 90-125-річного віку ростуть на території держлісфонду Лелехівського і Страдчівського лісництв.

Із похідних насаджень варто відзначити чисті дубняки, модринники, грабняки, хоча вони займають незначну площу. Основним завданням лісокультурних і лісівничих заходів в умовах свіжої сосново-грабової судіброви є формування складного сосново-дубового насадження та забезпечення переваги дуба в його складі.

Наявність цього типу лісу відзначали Б.Ф. Остапенко та ін. [9] на території Малого Полісся та Золочівського кряжу, однак він є і на Розточчі – це стиглі корінні насадження відповідного складу з перевагою в складі дуба звичайного. На наявність цього типу лісу саме на території Розточчя вказував А.М. Гаврусевич [3]. Варто зазначити, що виділений лісовпорядкуванням подібний тип лісу – свіжа грабова судіброва (С₂-гД) на Розточчі відсутній, він характерний для лісотипологічної області свіжого груду 2д.

Свіжа сосново-грабова субучина (С₂-с-гБк) характеризується унікальними сосново-буковими насадженнями, які поширені на Розточчі та фрагментарно – на Опіллі [4]. Б.Ф. Остапенко та ін. [9] відзначили тип лісу свіжа грабово-соснова субучина як синонім до основної назви – свіжий буково-сосновий сугруд.

На території Страдчівського НВЛК свіжа сосново-грабова субучина за поширеністю посідає третє місце – понад 1,1 тис. га (див. табл. 3). Насадження типу лісу сформувалися на рівних або горбистих узвишсях, середніх і верхніх частинах схилів на слабопідзолистих супіщаних без чітко вираженого ілювіального горизонту з прошарками суглинку та глини ґрунтах на водно-льодовикових відкладах, підстелених вапняковими породами.

Корінні деревостани триярусні, де перший ярус займає сосна звичайна Іа бонітету, другий – бук лісовий ІІ бонітету з незначною домішкою дуба звичайного, берези, клена гостролистого, явора, осики, третій – граб звичайний. Корінні насадження природного походження складу 6-10Бк1-3Сз1-2Г 100-140-річного віку представлені на значній площі держлісфонду Лелехівського та Страдчівського лісництв. Із похідних насаджень варто назвати чисті сосняки, дубняки, рідко – березняки та модринаки.

Табл. 3. Поширення сугрудових типів лісу

Назва лісництва	Індекси типів лісу								
	С ₂ -д-гС	С ₂ -с-гД	С ₂ -с-гБк	С ₃ -д-гС	С ₃ -с-гД	С ₃ -с-гБк	С ₄ -Влч	С ₄ -с-гД	Разом
Великопільське л-во	255,8 4,0	101,7 1,6	306,5 4,8	393,2 6,2	436,5 6,8	19,1 0,3	19,6 0,3	3,5 -	1535,9 24,0
Лелехівське л-во	491,4 7,7	216,9 3,4	483,3 7,5	51,0 0,8	174,4 2,7	11,6 0,2	-	-	1428,6 22,3
Страдчівське л-во	892,2 13,9	152,3 2,4	336,6 5,3	96,8 1,5	9,5 0,2	13,8 0,2	50,6 0,8	10,5 0,2	1562,3 24,5
Всього	1639,4 25,6	470,9 7,4	1126,4 17,6	541,0 8,5	620,4 9,7	44,5 0,7	70,2 1,1	14,0 0,2	4526,8 70,8

На значній частині площі типу лісу С₂-с-гБк (405,2 га) панівною породою у складі деревостанів є сосна звичайна Іа бонітету, що дало підставу працівникам лісовпорядкувальної організації присвоїти цим ділянкам індекси типів лісу С₂-бкС (С₂-г-бкС). Іншій частині ділянок типу лісу з перевагою у складі бука лісового (662,1 га) були присвоєні індекси С₂-гБк (С₂-д-гБк), хоча в обох випадках йдеться про один і той самий тип лісу – свіжу сосново-грабову субучину. Сосна є практично в усіх насадженнях, хоча участь її різна. Правильно індекс типу лісу вказаний лише для незначної площі сосново-грабово-букових насаджень (59,1 га).

Вологий дубово-грабово-сосновий сугруд (С₃-д-гС) є середньо поширеним типом лісу (8,5 %) і займає нижні частини схилів з дерново-слабопідзолистими оглеєними ґрунтами на водно-льодовикових супіщаних відкладах. Корінні деревостани підприємства переважно триярусні: у першому ярусі – сосна звичайна Іа (І) бонітету з домішкою берези пониклої, в другому – дуб звичайний ІІ (ІІІ) бонітету з домішкою липи, клена, явора, бука, ялини, в третьому – граб звичайний, можливо з домішкою порід, які переважно становлять другий ярус.

Порівняно з умовами С₂ бонітет сосни знизився на І клас, дещо покращився ріст дуба, умови зволоження для якого тут оптимальні. На території Страдчівського НВЛК є 100-125-річні дубово-соснові насадження, де участь сосни у складі становить 80-90 %. Так, у держлісфонді Великопільського лісництва є низка 120-річних соснових насаджень, де участь дуба становить в межах від 4-6 (10Сз + Дз, Бк, Г) до 10-15 % (9Сз1Дз +

Бк, Лп, Г). Цей тип лісу також виділяли Б.Ф. Остапенко та ін. (1998, 2002).

Волога сосново-грабова судіброва (С₃-с-гД) займає нижні частини переважно південно-західних схилів з дерново-слабопідзолистими оглеєними глинистими або супіщаними ґрунтами на флювіогляціальних відкладах. Насадження також можуть зростати і на малопоширених світло-сірих лісових супіщаних і легко глинистих ґрунтах з ознаками оглеєння. Тип лісу має середню поширеність у держлісфонді – близько 620 га або 9,7 % площі всіх типів лісу.

Тип лісу представлений переважно багатим підтипом, близьким до грудових умов. Сосна формує порівняно невисокі, але значної товщини стовбури з товстими гілками. Якість стовбурів, порівняно з умовами С₂, помітно нижча.

Насадження дво- або триярусні. Перший ярус представляє сосна звичайна І (Іа) бонітету, другий – дуб звичайний ІІ бонітету з домішкою бука, берези, клена, липи, явора, третій – граб з домішкою клена, липи, явора. На території Страдчівського лісництва є низка 100-120-річних сосново-грабово-дубових насаджень, де участь дуба становить 70-90 %, а сосни – 5-10 %. Обидві породи тут ростуть практично в одному ярусі.

У молодих насадженнях цього типу лісу, поряд з сосною, в першому ярусі ростуть модрина, ялина, береза, осика. В низці насаджень, особливо – в молодняках, дуб не має переваги у складі (20-40 %), що різко знижує цінність лісових культур, хоча в окремих випадках склад насадження може і відповідати типу лісу.

Із похідних насаджень рідко трапляються грабняки, сосняки, березняки. Серед сугрудових типів лісу цей тип лісу найбільш сприятливий для успішного росту дуба звичайного, тому лісокультурні та лісівничі заходи повинні бути спрямовані на забезпечення переваги дуба звичайного (70-80 %) у складі насаджень.

Волога сосново-грабова субучина (С₃-с-гБк) як і свіжа, поширена на Розточчі і частково – на Опіллі [4]. Тип лісу є мало поширеним на території Страдчівського НВЛК (0,7 %), займаючи невеликі пониззя на горбистих місцезонах з фрагментарним розміщенням. Бук не витримує надлишку вологи, тому тяжіє до невеликих підвищень з добрим дренажем та із наявністю лесових порід. У яскраво виражених пониззях бука лісового заміщає дуб звичайний і тут формується вже зовсім інший тип лісу – волога сосново-грабова судіброва, яка займає значно більшу площу.

Волога сосново-грабова субучина окремими ділянками трапляється у всіх лісництвах Страдчівського НВЛК, формуючись на середньо- або слабопідзолистих супіщаних ґрунтах чи гумусованих пісках з суглинистими прошарками. У корінних насадженнях перший ярус займає сосна звичайна І-Іа бонітету, другий ярус – бук лісовий ІІ-ІІІ бонітету з дубом звичайним, березою пониклою, осикою, третій ярус – граб звичайний.

Насадження типу лісу на території підприємства можна умовно поділити на дві групи. У першій – перевагу в складі має сосна, у зв'язку з чим лісовпорядкуванням присвоєно цим ділянкам індекс С₃-бкС (25,3 га). У цій групі збереглося практично лише одне стигле 120-річне насадження складу 9Сз1Бк на території Великопільського лісництва. Є також два

пристигаючих, два середньовікових, решта – молодняки переважно штучного походження, у складі яких переважає сосна звичайна або бук лісовий.

Друга частина насаджень типу лісу (19,2 га) характеризується перевагою в складі бука лісового та наявністю дуба звичайного, тому їм присвоєно індекс С₃-гБк (С₃-д-гБк). Із стиглих насаджень збереглося лише одне (110 років) буково-грабово-дубове без участі сосни в складі. Склад молодих насаджень не завжди сформований відповідно до типу лісу.

Сира сувільщина (С₄-Влч) поширена на понижених місцинах – вздовж боліт з проточною водою на болотних сильно оглеєних ґрунтах, підстелених алювіальними відкладами. Це відносно поширений тип лісу (1,1 %). Корінні насадження представлені вільхою чорною з домішкою берези та осики. Ділянки типу лісу зафіксовані на території Великопільського (19,6 га) та Страдцівського (50,6 га) лісництв. Переважають насадження III бонітету з середньою повнотою 0,6 та віком 50-60 років. Варто зазначити, що серед насаджень типу лісу Страдцівського лісництва трапляються такі, у складі яких є сосна, дуб і граб. Очевидно, такі ділянки не належать до сувільщин, а найвірогідніше – до сирих судібров.

Сира сосново-грабова судіброва (С₄-с-гД) фрагментарно поширена на території Страдцівського (10,5 га) та Великопільського (3,5 га) лісництв. Насадження типу лісу займають понижені ділянки з дерново-глеєвими, торф'янисто-підзолисто-глеєвими супіщаними ґрунтами. Від попереднього типу лісу відрізняється складом насаджень, перший ярус яких займає сосна звичайна II (I) бонітету, береза поникла, осика, другий – дуб звичайний III (II) бонітету з домішкою вільхи чорної, явора, третій – граб звичайний. Якщо є щільний другий ярус, третього ярусу може і не бути. Практично всі насадження типу лісу належать до молодняків.

Площа двох останніх типів лісу потребує уточнення шляхом чіткого поділу насаджень між двома типами лісу – сирою сувільщиною та сирою сосново-грабовою судібровою. Значне поширення на території держлісфонду Страдцівського НВЛК мають ґрудові типи лісу – діброви, бучини та вільщини (табл. 4).

Табл. 4. Поширення ґрудових типів лісу

Назва лісництва	Індекси типів лісу						Разом
	D ₂ -гД	D ₂ -бк-гД	D ₂ -гБк	D ₃ -гД	D ₃ -бк-гД	D ₃ -гБк	
Великопільське л-во	129,9 -	35,6 0,6	869,7 13,6	39,6 0,6	26,0 0,4	77,4 1,2	1178,2 16,4
Лелехівське л-во	-	-	262,0 4,1	-	10,7 0,2	46,6 0,7	319,3 5,0
Страдцівське л-во	2,1 2,1	-	109,2 1,7	1,5 -	-	5,3 0,1	118,1 3,9
Всього	132,0 2,1	35,6 0,6	1240,9 19,4	41,1 0,6	36,7 0,6	129,3 2,0	1615,6 25,3

Свіжа грабова діброва (D₂-гД) є відносно поширеним типом лісу на території підприємства (2,1 %). Практично вся площа типу лісу (130 га) зосереджена на території Великопільського лісництва. Насадження типу лісу займають підвищені ділянки, верхні частини схилів, випуклі ділянки пасмових підвищень з сірими (світло-сірими) лісовими ґрунтами на лесах та лесоподібних суглинках. Деревостани

здебільшого двоярусні: перший ярус утворений дубом звичайним I (II) бонітету з домішкою в'яза шорсткого, клена гостролистого, ясена звичайного, берези пониклої, рідко – черешні, осики; другий ярус формує граб звичайний з домішкою липи дрібнолистої, явора, клена гостролистого, груші, в'яза шорсткого та ін. Ті ж самі деревні породи можуть бути як у першому, так і в другому ярусі. Із похідних насаджень рідко трапляються грабняки, модринники, липо-грабняки.

На території держлісфонду Великопільського лісництва збереглась низка корінних насаджень 125-річного віку складу 7Дз2Бп1Г + Яв, Лп з відносною повнотою основного ярусу 0,5, III класом бонітету та запасом стовбурової деревини близько 180 м³/га.

Свіжа буково-грабова діброва (D₂-бк-гД) є мало поширеним типом лісу (0,6 %) і трапляється лише на території Великопільського лісництва. Насадження займають пагорби, схили крутизною в межах 10° з сірими лісовими ґрунтами на лесах та лесоподібних суглинках.

Тип лісу для Львівської області описав А.М. Гаврусевич [3]. Інші автори [8, 9] вживають дещо іншу назву для цього типу лісу – "свіжа букова діброва" (D₂-бкД), вилучаючи граб із назви типу лісу, як кліматичну домішку в Правобережжі України. Однак, характеризуючи насадження типу лісу, дослідники вказують на наявність тут граба звичайного.

Корінні насадження типу лісу одно- або двоярусні: перший ярус утворюють дуб звичайний I бонітету з домішкою бука лісового, ясена, клена гостролистого, берези пониклої; другий ярус рідкий (із граба, липи, явора, клена гостролистого) або може бути відсутнім взагалі. Із похідних насаджень рідко трапляються грабо-березняки.

У держлісфонді підприємства збереглося близько десяти корінних насаджень 90-110-річного віку, де участь дуба звичайного становить 30-60 %, бука лісового – 6-20 %, решту в складі займають граб, береза, липа, клен, явір, в'яз.

Свіжа грабова бучина – D₂-гБк (синонім – свіжа дубово-грабова бучина [9]) є одним із найпоширеніших типів лісу на території підприємства (1,2 тис. га), найбільшою мірою – у Великопільському л-ві (близько 870 га). Насадження типу лісу займають підвищені ділянки плато, плакорні частини схилів, інші підвищення з хвилястим мезорельєфом, де сформувалися сірі, зрідка – світло-сірі лісові ґрунти на лесах.

Корінні деревостани двоярусні: перший ярус утворюють бук лісовий I-Іа бонітету з домішкою в'яза шорсткого, ясена звичайного, черешні, клена гостролистого, дуба звичайного; другий ярус рідкий із граба звичайного. А.М. Гаврусевич [3] вказував на можливу відсутність грабового ярусу у високозімкнених букових насадженнях, що можна спостерігати у досліджуваних деревостанах Розточчя. Більшість букових насаджень 100-120-річного віку на території Великопільського та Лелехівського лісництв мають склад 10Бк + Г, Дз, Взн, Яв. Із похідних насаджень варто назвати штучні модринники, ялинники, дубняки та природні грабо-березняки і березняки. Проте площа, яку вони займають, є незначною.

Волога грабова діброва (D₃-гД) є мало поширеним типом лісу (0,6 %) і трапляється здебільшого на

території Великопільського лісництва, займаючи рівнинні ділянки, плато, понижені частини схилів. Тут формуються сірі лісові ґрунти на лесах та лесоподібних суглинках, дерново-слабопідзолисті глеюваті суглинисті ґрунти на делювіальних відкладах.

Умови типу лісу є оптимальними для росту дуба звичайного. Корінні деревостани двоярусні: перший ярус становлять дуб звичайний I-Ia бонітету з домішкою осики, берези, ясена; другий – граб звичайний з липою дрібнолистою, явором. У держлісфонді Великопільського лісництва збереглося лише три стиглих корінних насадження 110-120-річного віку, де дуб займає 70-80 % в складі деревостану за участю граба, берези, липи і явора. Із похідних насаджень варто відзначити молоді модринники штучного походження.

Волога буково-грабова діброва (D₃-бк-гД) займає нижні частини схилів, понижені ділянки, що переважно межують з полем, де сформувалися сірі лісові ґрунти на лесах. Корінні насадження двоярусні: перший ярус займають дуб звичайний I бонітету з домішкою бука лісового, ясена звичайного, берези, клена гостролистого, в'яза шорсткого, вільхи чорної; другий – граб звичайний, явір, липа дрібнолиста. Із похідних насаджень відзначені ясеничники та яворняки.

Тип лісу для Львівської області описав А.М. Гаврусевич [2, 3]. Б.Ф. Остапенко та ін. [8, 9] подають дещо іншу назву типу лісу – "волога букова діброва" (D₃-бкД), не вказуючи в назві граб як кліматичну домішку. Назву типу лісу – волога буково-грабова діброва дослідники подають як синонім [9]. При цьому в роботах [8, 9] наголошено на формуванні грабом звичайним другого ярусу в цьому типі лісу.

Цей тип лісу, як і попередній, є мало поширеним (0,6 %), трапляючись здебільшого на території Великопільського лісництва (25 га). Насадження переважно середньовікові з різною участю дуба (10-90 %) та бука (5-20 %) у складі, переважно середньої повноти (0,6-0,7) та запасом стовбурової деревини 250-300 м³/га.

Волога грабова бучина – D₃-гБк (синонім – волога дубово-грабова бучина [9]) займає понижені ділянки плато, плакорні частини малопохилих схилів з сірими лісовими ґрунтами на лесах чи лесоподібних суглинках. Тип лісу поширений здебільшого на території Великопільського (77,4 га) та Лелехівського (46,6 га) лісництв.

Корінні насадження переважно двоярусні, де перший ярус становлять бук лісовий I (Ia) бонітету з домішкою дуба звичайного, в'яза шорсткого, ясена, осики, вільхи чорної, берези, осики; другий – граб звичайний, липа дрібнолиста, явір, клен гостролистий. Із похідних насаджень трапляються ясеничники та модринники.

У держлісфонді збереглося більше 10-ти стиглих насаджень (100-120 років), де участь бука в складі змінюється в межах 40-90 %, дуба – 5-10 %. Насадження здебільшого середньовікові (0,6-0,7), I-Ia класів бонітету із запасом стовбурової деревини 250-300 м³/га.

Висновки та узагальнення

Віднесення тих чи інших насаджень до конкретного типу лісу в межах підприємства потребує певного уточнення. Так, в умовах В₂-дС є насадження,

у складі яких трапляються бук лісовий, клен гостролистий, вільха чорна, які не ростуть в цьому типі лісу. Також до сугрудових типів лісу помилково віднесені насадження, у складі яких росте така яскраво виражена порода-мегатроф, як ясен звичайний.

Варто чітко визначитись з типом лісу – свіжа сосново-грабова субучина (С₂-с-гБк), щоб уникнути плутанини в індексах типів лісу, коли перевагу сосни в складі деревостану позначають індексом С₂-бкС (С₂-г-бкС), а перевагу бука – С₂-гБк (С₂-д-гБк).

У складі низки насаджень сирієї сувільшини Страдцівського лісництва присутні сосна, дуб і граб, що не відповідає складу корінних насаджень типу лісу. Такі насадження потрібно віднести до сирієї сосново-грабової судіброви.

Тому під час проведення наступних лісовпорядкувальних робіт ці вади потрібно усунути разом із вилученням індексів неіснуючих типів лісу та відповідним коригуванням наявних.

В умовах свіжих та вологих дубово-соснових суборів росте значна кількість соснових насаджень без участі дуба звичайного. В багатьох випадках він випав зі складу, не витримавши конкуренції з сосною. Тому під час проектування лісокультурних заходів можна рекомендувати поряд з дубом звичайним вводити дуб північний, який в умовах суборів відзначається доброю стійкістю та продуктивністю.

З метою підвищення продуктивності лісових площ підприємства на обмеженій території держлісфонду (до 10 %) на місці низькопродуктивних малоцінних насаджень в умовах сугрудів і грудів доцільно створювати плантаційні лісові культури з обортом рубання в 40-70 років залежно від культивованої породи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вороб'єв Д.В. Методика лесотипологических исследований. – К. : Вид-во "Урожай", 1967. – 388 с.
2. Гаврусевич А.Н. К вопросу о типах леса Львовской области // Сборник научных трудов Львовского лесотехнического института. – Львов : Изд-во Львов. ун-та. – 1961. – Т. IV. – С. 186-193.
3. Гаврусевич А.М. Лісотипологічний визначник північної частини Львівської області // Наукові праці УАСГН : Про відновлення гірських лісів Карпат. Карпатська лісова дослідна станція. – К. : Вид-во УАСГН. – 1960. – Т. 2. – С. 100-115.
4. Гаврусевич А.Н. Типы буковых лесов северного Ополя и Расточья // Научные труды : Вопросы повышения продуктивности лесов Карпат. – Ужгород : Закарпат. обл. изд-во, 1958. – С. 165-182.
5. Дебринюк Ю.М. Лісокультурне районування Західного Лісостепу України. – Львів : Вид-во "Камула", 2003. – 248 с.
6. Дебринюк Ю.М. Розточчя як лісокультурний район та особливості лісокультурної діяльності в ньому // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2001. – Вип. 11.4. – С. 12-26.
7. Дебринюк Ю.М. Структура продуктивності древостоев Украинского Расточья // Лесной журнал. – 1993. – № 5-6. – С. 22-25.
8. Остапенко Б.Ф. Лісова типологія : навч. посібник / Б.Ф. Остапенко, В.П. Ткач. – Харків : Вид-во ХДАУ ім. В.В. Докучаєва, 2002. – 204 с.
9. Остапенко Б.Ф. Типологічна різноманітність лісів України. Зона широколистяних лісів / Б.Ф. Остапенко, І.П. Федець, В.П. Пастернак. – Харків : Вид-во ХДАУ ім. В.В. Докучаєва, 1998. – 127 с.

10. Погребняк П.С. Основы лесной типологии. – К. : Изд-во АН УССР, 1955. – 456 с.

Yu. V. Debrynyuk, L. I. Kopij, P. P. Prydka

**CHARACTERISTICS AND SPECIFICS
OF THE FOREST TYPES
DISTRIBUTION ON THE TERRITORY
OF STRADCHIVSKIY TRAINING
FOREST ENTERPRISE**

The updated register of forest types is presented for the state forest land of Stradchivskiy Training Forest Enterprise of the Lviv region. Their descriptions are given on the field based inspections. The distribution of forest types is studied within the borders of forest districts of the enterprise and the recommendations are given in relation to attribution of forest stands to the types of forest. It is set that in the conditions of fresh and moist oak-pine subors there are many pine stands grow without the

participation of ordinary oak. In many cases the oak dissapered from the composition because of not surviving a competition with a pine tree. Therefore, during planning of silvicultural measures it is possible to recommend beside the ordinary oak introduction of northern red oak, which in the conditions of subors is characterized by good robustness and productivity. For increasing the productivity of the enterprise forest land on the limited territory of state forest fund (up to 10 %) in place of the low productive and low economic value stands in the conditions of sugruds and gruds it is more advisable to create forest plantations with a rotation of 40-70 years depending on the cultivated tree species.

Key words: forest types, state forest land, Stradchivskiy Training Forest Enterprise, ordinary oak, northern red oak, productivity of forest land, forest plantations.

